

Prof. Dr. Şeyda Ozil
İstanbul Üniversitesi
Edebiyat Fakültesi
Alman Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

**“Almanca Bölümü Öğrencilerinin Dil ve Kültür Düzeylerinin Araştırılması
ve Mesleki Alanlara Yönelik Yeni Ders Programlarının Oluşturulması”**

ABSTRACT

A Project on the “German Language and Literature and German Teacher Training Departments with a Purpose to Investigate the literacy and Cultural Level of the Students and to evaluate new programs.”

This paper is about a project undertaken at Istanbul University between 1995 and 1998. The project consists of two main sections. The first section aims at collecting data about the social status and the level of literacy (German and Turkish grammar, approaches to German and Turkish texts, etc.) of students starting in the departments of German Language and Literature and German Teacher Training. The second, section determines the proposals of graduating students and an evaluation of the program.

The polling groups were 100 people selected at random among the new and graduating students of German (German Language and Literature and German Teacher Training Departments) in Istanbul University. They were given questionnaires, and textual studies were conducted for a period of two years.

A 116 page report was prepared at the end of the project. This paper covers only the sections which give the outline and the description (the purpose and coverage of the project) and the conclusion which provides critical evaluations and proposals.

Bu yazıda “Almanca Bölümü Öğrencilerinin Dil ve Kültür Düzeylerinin Araştırılması ve Mesleki Alanlara Yönelik Yeni Ders Programlarının Oluşturulması” adlı projeden söz edilecek. Proje, 1995 ile 1998 yılları arasında İstanbul Üniversitesi Araştırma Fonu kapsamında yapılmıştır. İstanbul Üniversitesi Alman Dili ve Edebiyatı ve Alman Dili Eğitimi öğretim üyeleri tarafından yürütülen projenin sonuçları (116 sayfa ve 24 sayfa eklerden oluşan) bir rapor haline getirilerek Araştırma Fonu'na sunulmuştur.

Hazırladığımız proje raporunun kitap olarak basılmasını istediğimizden, elde ettiğimiz verileri daha önce yayımlamayı düşünmedik. Ancak zamanla kitap

olarak basmaktan vazgeçtik¹. Çünkü yaptığımız çalışma üniversitelerimizin yalnızca Almanca eğitimi veren bölüm ya da anabilim dallarına ilişkindi. Dolayısıyla kısıtlı bir okur kitlesini ilgilendiriyordu. Projenin tamamı (başka deyişle hazırlanan rapor) "Almanca Bölümü Öğrencilerinin Dil ve Kültür Düzeylerinin Araştırılması ve Mesleki Alanlara Yönelik Yeni Ders Programlarının Oluşturulması" (629/210 994 proje numaralı) adı altında İ. Ü. Araştırma Fonu'nda bulunmaktadır.

Çeşitli toplantılarda karşılaştığımız meslektaşlarımız bizden projenin sonuçlarını istedi. Bunun üzerine, proje raporunu, buradâ yayımlamak üzere yeniden ele aldığımızda, vardığımız sonuçların halen geçerliliğini yitirmediğini gördük. Yer darlığı nedeniyle yalnızca "Projenin Tanıtımı" ve "Sonuç" bölümlerini herhangi bir değişiklik yapmadan aynen yayımlıyoruz. Kimi yanlış anlamaları önleyebilmek için dipnotlarda (bu dipnotlar [*] işaretli olanlar) bazı eklemeler yaptık.

Söz konusu proje İstanbul Üniversitesi Alman Dili Edebiyatı ve Alman Dili Eğitimi anabilim dallarında çalışan öğretim üyeleri tarafından yapıldı. Projede çalışanlar: Şeyda Ozil (proje yürütücüsü), Hülya Bilen, Günay Develi, Selahattin Dilidüzgün, Berna Ercan, Mahmut Karakuş, Ersel Kayaoğlu, Nilüfer Kuruyazıcı, Şebnem Sunar, Nilüfer Tapan.

PROJENİN TANITIMI

Giriş

Üniversiteler bir ülkenin bireylerine hizmet veren ve bu anlamda belli sorumluluklar taşıyan kurumlardır. Üniversite, hem bir ülkenin çeşitli ihtiyaçlarına cevap verecek eleman yetiştirir hem de ürettiği araştırma ve çalışmalarla o ülkenin ilerlemesine, gelişmesine katkıda bulunur. Hatta üniversiteden beklenen, toplumun öncü gücü olmasıdır. Bu tür bir gelişim göstermeyen bir üniversite, topluma karşı sorumluluklarını yerine getiremez ve zamanla saygınlığını yitirir. Bunun sonucunda da çoğu kez bu görevi başka kuruluşlar üstlenir. Üniversite, kendisine düşen görev ve sorumlulukları yerine getirebilmek için bir yandan

¹ Projenin devam ettiği yıllarda elde edilen ilk sonuçlara ilişkin şu iki yayın yapılmıştır: Ozil, Şeyda: "Die interkulturellen Voraussetzungen der Germanistikstudenten- Bericht aus einem laufenden Projekt", *Schnittpunkte der Kulturen, Gesammelte Vorträge des Internationalen Symposions 17.-22. September 1996, Istanbul/ Türkei*, yay. haz.: N. Kuruyazıcı/ S. John/ U. Müller/ P. Steger /K. Zelewitz, Akademischer Verlag, Stuttgart 1998; Ozil, Şeyda (projede çalışanlarla birlikte): "İstanbul Üniversitesi Almanca Eğitimi Veren Anabilim Dallarında Ders Programları ve Üniversite-Meslek İlişisine Yönelik Bir Projenin İlk Sonuçları", *6. Germanistik Sempozyumu 27-28 Ekim 1997. Açılımlar Olanaklar ve Ereklr*, yay. haz.: Mersin Üni. Fen Edebiyat Fak. Alman Dili ve Edebiyatı Bölümü, Mersin 1998.

üniversite dışı yaşamla bağlantısını sürdürmeli, yani hangi alanlara eleman yetiştireceği, bu elemanların verimliliği, üniversite-meslek ilişkisi, vb. konularla ilgilenmelidir. Öte yandan, yeni bilimsel gelişmeleri izleyerek temel görevleri olan bilimsel araştırma ve çağdaş eğitim-öğretim görevini yapmalıdır. Dolayısıyla üniversitelerin toplumsal yaşama ve bilimsel gelişmelere bağlı olarak yeniliklere açık olmaları ve kendilerini sürekli yenilemeleri gerekir. Bu durum, bir bütün olarak üniversite, buna bağlı olarak da çeşitli alanlarda öğretim ve araştırma yapan fakülteler ile bu fakülteleri oluşturan bölümler ve anabilim dalları açısından geçerlidir. Öyleyse, üniversiteyi oluşturan birimler belli aralıklarla kendilerini denetlemeli, gerekli görülecek değişimlere, yeniliklere gitmelidirler. Yani hem toplumsal yaşam karşısında hem de bilimsel gelişmeler çerçevesinde işlev ve sorumluluklarını sürekli gözden geçirmelidirler.

Bir dalda eğitim-öğretim ve araştırma yapan bir birimin kendisini geliştirebilmesi, aynı zamanda ders programlarının yenilenmesi anlamına da gelir. Bu işlem, bir yandan öğretim ve araştırma yapılan daldaki gelişmelere, bir öğretim da toplumsal yaşama uygun olarak sürdürülür. Ancak ders programlarının yenilenmesi kendi başına yapılabilecek bir işlem değil, birçok faktörün bir arada işlediği bir süreçtir. Bu faktörler öğrencilerin öğrenim gördükleri daldan beklentileri ve donanımları, buna bağlı olarak uygulanan programların niteliği ve mezun öğrencilerin çalışma alanları, mezun sayısı ile istihdam alanları arasındaki ilişkiyi içeren, geniş bir yelpazeye yayılır.

İşte, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nin Almanca eğitim veren anabilim dalları olarak (Alman Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı ve Alman Dili Eğitimi Anabilim Dalı) toplumsal yaşam içinde işlevimizi yeniden belirleyebilmek ve ders programlarımızı geliştirebilmek amacıyla bir çalışma yapmaya karar verdik. "Almanca Bölümü Öğrencilerinin Dil ve Kültür Düzeylerinin Araştırılması ve Mesleki Alanlara Yönelik Yeni Ders Programlarının Oluşturulması" adlı proje taslağıyla İ. Ü. Araştırma Fonu'na yaptığımız başvuru, 1995 yılında kabul edildi. Bu kuruluştan aldığımız destekle başladığımız çalışma, 3 yıl içinde (1998 yılında) tamamlandı.

Alman Dili ve Edebiyatı ve Alman Dili Eğitimi anabilim dalları olarak ders programlarımızı geliştirebilmek için, belli alanlarda araştırmalar yapmamız, somut veriler elde etmemiz gerekiyordu. Önce anabilim dallarımızda öğrenim gören öğrencilerin bilgi birikimleri ve sosyal durumları hakkında bilgiye ihtiyacımız vardı. Bunun ardından bilmek istediğimiz, öğrencilerin hangi beklentilerle anabilim dallarımızı seçtikleri ve aldıkları eğitimi nasıl değerlendirdikleriydi. Bu düşüncelerden yola çıkarak şu sorulara yanıt aradık: Anabilim dallarımıza gelen öğrenciler nasıl bir bilgi birikimine sahip ya da ortaöğretim kurumları hangi donanımla öğrencileri üniversiteye yolluyor? Öğrencilerin anabilim dalla-

rımızdan beklentileri neler? Verdiğimiz eğitim bu beklentileri karşılayabiliyor mu? Öğrenciler aldıkları eğitimi nasıl değerlendiriyorlar? Mezunların çalıştıkları işler ile gördükleri eğitim arasında ne tür bir bağ var? Mezuniyet sonrasında yapılan işler neler?

Bunun ötesinde son yıllarda yaptığımız gözlemler ve bazı çalışmalar da bize birtakım değişikliklere gitmemiz gerektiğini göstermişti. Şöyle ki: Anabilim dallarımızda öğrenim görmeye başlayan öğrencilerin yabancı dil bilgisi ile bilgi donanımı son yıllarda düşüş göstermekteydi². Öğrenciler uygulanan programlar karşısında ilgisiz kalmakta, mezunlar eğitimini gördükleri dalda değil de, başka alanlardaki mesleklere yönelmekteydiler.

Aslında belli bir alanda eğitim veren bir bölümün mezunlarının hangi işlerde çalışacakları bir ölçüde bellidir. Eğer bir fakültenin inşaat mühendisliği dalında eğitim görüyorsanız, sizden beklenen, mezun olunca inşaat mühendisi olmanızdır. Ya da iktisat fakültesinde okuyorsanız, mezun olduğunuzda bu alanla ilgili işlerde çalışsınız. Ancak günümüzde üniversite mezunlarının her zaman eğitimini gördükleri dallarda iş bulamadıkları da başka bir gerçek. Tabii bunun çeşitli nedenleri var, sözgelimi kimi zaman bir ülkede belli bir çalışma alanında fazla sayıda üniversite mezunu bulunabilir, yani üniversite ihtiyaç fazlası eleman yetiştirir. Ya da üniversite eğitimi sonunda belli bir meslek edinen bir kişi, kendi mesleğinde bir işe değil de, başka alanlara yönelebilir. Bu işler parasal açıdan daha tatmin edici olabilir ya da kişinin kendisini daha fazla ilgilendiren konulardır. Bir de üniversite sayısının yeterli olmadığı durumlarda, herkes eğitim görmek istediği ve ilgilendiği bir dalda üniversiteye girme olanağı bulamaz.

Bu açıdan Alman Dili ve Edebiyatı ile Alman Dili Eğitimi anabilim dallarından mezun öğrencilere baktığımızda, durumun karmaşık bir tablo sunduğunu görüyoruz. Alman Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı mezunlarının yapacakları işler ilkece, bu anabilim dalının adına uygun olarak edebiyat ve dil alanlarındadır, yani Alman yazarların ve bu yazarların yapıtlarının Türkiye’de tanıtılması, yayımlanması, Türk-Alman kültür ilişkileri alanlarındaki çeşitli görevler, vb. (gerekli ek dersleri alan öğrenciler Almanca öğretmeni de olabilmekteler)*. Alman Dili Eğitimi Anabilim Dalı ise yalnızca Almanca öğretmeni yetiştiren bir anabilim dalıdır. Ama bu anabilim dalı mezunlarının iş alanı yalnızca öğretmen-

* Projeyi tamamladığımız 1998 yılında eğitim fakülteleri yeniden yapılandırılmıştır. Bu yeni uygulamayla edebiyat fakültesi öğrencileri yalnızca MEB’in gereksinim duyduğu alanlarda bir buçuk yıllık tezsiz yüksek lisans eğitimlerini tamamladıktan sonra öğretmen olabilmektedirler.

² Bkz. Bilen, Hülya/ Develi, Günay: “Sprachstandanalyse des Deutschen bei den GermanistikstudentenInnen des ersten Semesters an der Istanbul Universität”, *Zwischen den Sprachen*, yay. haz.: Treffers-Daller, Jeanine/ Daller Helmut, The Language Center, Boğaziçi University, İstanbul 1995.

likle sınırlanamaz. Alman Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı mezunları için öngörülen alanlar, bu öğrencilere de her zaman açıktır.

Ancak her iki anabilim dalından mezun olanların çok düşük bir yüzdesi bu tür işlerde çalışmaktadır. Peki ne yapmaktadır bu anabilim dallarının mezunları? Son yıllardaki gözlemlerimiz, öncelikle yönelinen iş alanının turizm olduğunu gösteriyor. Bu işler de turist rehberliği, otel resepsiyonu memurluğundan hediyeleşmeye eşya dükkânı sahipliğine ya da tezgahârlığına kadar uzanıyor. Mezunlarımıza açılan bir ikinci çalışma alanı da, özel şirketlerin sekreterlik, yöneticilik gibi çeşitli kademelerindeki iş kollarıdır. Kısaca, her iki anabilim dalı mezunları eğitimini gördükleri dallardaki mesleklere değil de, Almanca bilgisinin kullanıldığı başka görevlere yönelmektedirler. Mezunların bu görevlere alınmalarında da, öncelikle Almanca bilgileri ve üniversite mezunu olmaları büyük rol oynuyor.

Bu gözlemlerimiz sonucunda projeye başlamadan önce de programlarımızda bazı değişikliklere gitmiştik. Örneğin Alman Dili Eğitimi Anabilim Dalı'nda, öğrencilere Çeviri Sertifikası adı altında seçmeli ders olanağı sunulmuştur. Alman Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı'nda ise, 1993/ 1994 öğretim yılında seçmeli ders uygulamasına geçtik. Bu seçmeli derslerde hem daha küçük öğrenci gruplarıyla çalışabilmeyi hem de öğrencilerimize meslek yaşamlarına yönelik bilgiler vermeyi amaçladık.

Projenin Amacı

Bu durumda anabilim dallarımızdaki programlarda değişiklikler yapıp yeni açılımlara gidebilmek için, yalnızca rastlantısal gözlemlere değil, somut verilere dayanan bilgilere ihtiyacımız olduğu kesin. Yapacağımız uygulamalar sonucunda, bir yandan ders programlarımıza yeni bir düzenleme getirebilmeyi amaçlıyoruz, bir yandan da ortaöğretim ve üniversite sistemimize somut veriler ışığında eleştirel bir bakışla yaklaşmayı umuyoruz.

Bu amaçla başladığımız proje iki ana bölümden oluşuyor. Birinci bölümde, anabilim dallarımızda öğrenim görmeye başlayan öğrencilerle yaptığımız çalışmalar yer alıyor. Bu çalışmalar öğrencilerin bilgi birikimlerini ve sosyal durumlarını ortaya çıkarmayı amaçlıyor. Bundan sonraki bölümde ise anabilim dallarımızı bitirmekte olan ve mezun öğrencilerle sürdürdüğümüz incelemeler var. Bu çerçevedeki uygulamaların bir bölümü, öğrencilerimizin öğrenim öncesinde ve öğrenim süresince meslek seçimine ilişkin düşünceleri ile aldıkları dört yıllık eğitim üzerine görüşlerini kapsıyor. Bizi burada yakından ilgilendiren bir konu da, seçmeli ders uygulamasının öğrenciler tarafından nasıl değerlendirildiği

olacak. Dolayısıyla elde edeceğimiz veriler, bize ders programlarımızı düzenlerken hangi noktalarda değişikliklere gitmemiz gerektiği açısından yol gösterecek. Bu bilgiler, ayrıca öğrenime yeni başlayan öğrencilerin bilgi donanımları üzerine elde edeceğimiz sonuçları da tamamlayıcı nitelikte olacaktır. Yani öğrenime başlayan öğrenciler için, ders içeriklerini düzenlerken, mezun olan öğrencilerimizin deneyim ve önerilerinden de yararlanacağız. Öte yandan, anabilim dallarımızı bitirmekte olan öğrencilerin getirecekleri eleştiri ve değerlendirmelerle birlikte istek ve önerileri kendimizi denetlememizi de sağlayacak. Yeni açılımlara gitmemizde bize yardımcı olacak.

Mezun öğrencilerden elde edeceğimiz bulgularsa, bize üniversite ve iş yaşamı arasındaki ilişkisi açısından bilgiler sunacak. Daha genel bir anlatımla, ulaşacağımız sonuçlar, anabilim dallarımızın ülkemizdeki işlevi ve gerekliliği açısından yol gösterici olacak. Gerçi yaptığımız araştırma belli bir dönemi kapsamakta, yani yalnızca belli bir döneme özgü bir çalışmadır. Ancak belli bir dönem için de olsa temsili sonuçlar verecektir. Bu açıdan bu tür çalışmaların belli aralıklarla yapılmasının yararlı olacağına inanıyoruz.

Denek Grupları

Bu düşünceler doğrultusunda iki farklı denek grubuyla çalıştık. Birinci grubu anabilim dallarımıza başlayan, ikinci grubu da anabilim dallarımız bitirme aşamasında bulunan öğrenciler oluşturdu. İkinci gruptan elde edeceğimiz bilgileri destekleyici nitelikte bir üçüncü grup daha vardı. Bu da, anabilim dallarımızdan mezun öğrencilerdi. Birinci grup için, 1995/ 1996 ile 1996/ 1997 öğretim dönemlerinde Alman Dili ve Edebiyatı ve Alman Dili Eğitimi anabilim dallarında eğitime başlayan 100 öğrenciyi rastlantısal olarak seçtik. Aynı öğrenim dönemlerinde anabilim dallarımızı bitirmekte olan 100 öğrenci de ikinci denek grubuydu. Böylece iki öğrenim yılı süresince dört farklı denek grubuyla çalışmış olduk. Üçüncü grubu her iki anabilim dalından mezun olan öğrenciler oluşturdu.

Araştırmanın Konusu

Elde etmek istediğimiz veriler doğrultusunda, denek gruplarıyla yapılan çalışmalar farklı alanlarda olmakla birlikte, birbirini tamamlayıcı nitelikteydi ve hepsi bir üst amaca hizmet etmekteydi. Bu amaç da, anabilim dallarımızda verilen eğitimi değerlendirmek ve yeni açılımlara gidebilmektir. Şimdi biraz da bu alanların neler olduğuna bakalım. Öğrenime yeni başlayan öğrencilerin bulunduğu birinci denek grubuna yönelik konular şunlar:

Öğrencinin

- kimliğine ilişkin bilgiler
- Almanca dil bilgisi
 - Almanca dil düzeyi
 - Almanca edebiyat metinlerine yaklaşımı, edebiyat ve kültür alanındaki bilgi ve becerileri
- Türkçe dil bilgisi
 - Türkçe dil düzeyi
 - Türkçe edebiyat metinlerine yaklaşımı, edebiyat ve kültür alanındaki bilgi ve becerileri

Projenin bu bölümündeki uygulamalar öğrencilerimizin hem sosyal durumları hem de üniversite öncesi aldıkları bilgileri kapsıyor. Bunun ötesinde, öğrenime yeni başlayan bu öğrencilerin Almanca ve Türkçe bilgileriyle bu iki dildeki edebiyat ürünlerine yaklaşımlarını ölçmeyi amaçlıyor.

Bu alanda şimdiye kadar yapılmış birtakım çalışmalar var³. Ancak bunlar, daha çok konunun tek bir yönünü ele alan incelemeler. Biz, şu andaki durumu gösteren daha geniş kapsamlı bir çalışma yapmayı amaçladık.

Elde ettiğimiz bulgular, bize belli bir ölçüde de olsa öğrencilerimizin dil birikimlerini ve bilgi donanımlarını gösterecek. Böylece ders içeriklerini yeniden değerlendirmemize yardımcı olacaktır. Ayrıca bu veriler bize ülkemizde uygulanmakta olan üniversite sınavını sorgulama olanağı verecek. Dolayısıyla Almanca eğitimi görmek isteyen öğrencilerin başarı gösterdikleri üniversite sına-

³ Bu alandaki çalışmalar için bkz: Daller, Helmut: “Wortschatzreichtum und Sprachfähigkeiten”, *Tagungsbeiträge des V. Türkischen Germanistiksymposiums*, 1-2 Haziran 1995, yay.haz.: Deutscher Akademischer Austauschdienst (DAAD)/ Goethe-Institut in Ankara/ Pädagogische Fakultät der Anadolu Universität in Eskişehir, 1996, s. 245-254; Durukafa, Gönül: “Deutschlehrausbildung in der Türkei”, *Germanistentreffen-Tagungsbeiträge. Deutschland-Türkei*, Bonn 1994, yay.haz.: Deutscher Akademischer Austauschdienst (DAAD), Bonn 1995, s.179-193; Genç, Ayten: “Yabancı Dilde Okuma Alışkanlığı”, *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi 11*, 1995, s. 71-74; Genç, Ayten: “Alman Dili Eğitimi Öğrencilerinde Yazma Alışkanlığı”, *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi 13*, 1997, s. 1-11. Ayrıca Almanya’dan Türkiye’ye gelen öğrencilerin Türkçe ve Almanca dil bilgileri için bkz. *Zwischen den Sprachen, Sprachgebrauch und Sprachfähigkeiten türkischer Rückkehrer aus Deutschland. Band 1 und 2*, yay. haz.: Treffers-Daller, Jeanine/ Daller Helmut, The Language Center, Boğaziçi University, İstanbul 1995. Bunun dışında Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Almanca Bölümü öğrencilerinin eğitim gördükleri bölümlerden beklentilerini inceleyen bir çalışma, adı geçen bölüm tarafından 1992 yılında yapılmıştır. Bu inceleme yayımlanmamıştır.

vının bu eğitim açısından uygun olup olmadığı konusunu irdelememizi sağlayacaktır.

Bunun ötesinde sonuçlarımız, öğrencilerin ortaöğrenim kurumlarında aldıkları eğitim hakkında da bazı görüşler öne sürmemize yardımcı olacaktır. Bu bağlamda üniversite ile bugün uygulanan orta öğretim sistemi arasındaki ilişki üzerinde durabileceğiz. Ayrıca yaptığımız çalışmalar, öğrencilerin ortaöğretiminde edindikleri bilgilerle üniversitede yapacakları çalışmalar arasında bir köprü kurabilmemizi sağlayacaktır.

İkinci denek grubunda öğrenimini bitirmekte olan öğrencilerin bulunduğu daha önce söylemiştik. Bu grupta yapılan çalışmalar şu başlıklar altında toplanabilir:

- Öğrenim süresine ilişkin veriler
 - Öğrencinin meslek seçimi ve öğrenim süresince çalıştığı işler
 - Ders programlarının değerlendirilmesi ve istekler
- Mezunların çalışma alanları

Anabilim dallarımızdan mezun olan öğrencilerle yaptığımız çalışmalar, daha önce de değindiğimiz gibi, iki ana bölümden oluşmaktadır. Bu çerçevedeki uygulamaların bir bölümünü, öğrencilerimizin öğrenim öncesinde ve öğrenim süresince meslek seçimine ilişkin düşünceleri ile, aldıkları dört yıllık eğitim üzerine görüşlerini kapsamaktadır. Dolayısıyla elde edeceğimiz veriler, ders programlarımızı düzenlerken hangi alanlarda değişikliklere gitmemiz gerektiği açısından yol gösterici olacaktır.

Üçüncü denek grubunda anabilim dallarımızdan mezun olan öğrenciler bulunuyor. Bu grupta yapılan çalışmalar, öğrencilerimizin mezuniyet sonrası iş alanlarına ilişkin. Buradan elde edeceğimiz sonuçlar yine ders içeriklerimizin oluşturulması açısından etkili olacak diye düşünüyoruz. Bunun yanı sıra bu bilgiler bize meslek ve üniversite ilişkisi açısından veriler sunacaktır.

Çalışmanın Yöntemi ve Bölümleri

Konuları saptandıktan sonra önemli olan, bu alanlardaki bilgilerin hangi yollarla edinileceğiydi. Bu tür verilere ulaşmak istenildiğinde iki yol vardır. Ya yalnızca anket çalışması uygulanır ya da (kaydedilmek suretiyle) karşılıklı konuşmalar yapılır. Bunların her ikisi birlikte de sürdürülebilir. Bu çerçevede yaptığımız incelemeler sonucunda, araştırmamızın büyük bir bölümünü anketler aracılığıyla yürütmeye karar verdik. Anketlerin yanı sıra öğrencilerin özellikle Türkçe ve Almanca bilgilerinin ölçülmek için, metin çalışmaları yaptık. Böyle-

ce, önce anketleri hazırladık, metinleri seçtik ve bunlarla nasıl çalışacağımızı belirledik. Bu konuda daha ayrıntılı açıklamaları uygulamaların anlatıldığı bölümlerde vereceğiz.

Projede sürdürülen çalışmaları ve bunların sonuçlarını aktaran elinizdeki bu kitapçık* dört bölümden oluşuyor. Projenin tanıtıldığı bu bölümden sonra gelen ikinci bölümde öğrenime yeni başlayan öğrencilerle yapılan uygulamalar yer alıyor. Üçüncü bölümde ise öğrenimini bitirmekte olan öğrencilerle yaptığımız çalışmalar bulunuyor. Mezunlarla ilgili incelemelerimizi yine bu bölümde veriyoruz. Bu iki bölümün, projenin bel kemiğini oluşturduğunu söyleyebiliriz; çünkü araştırma sonuçlarını (anket sonuçlarını gösteren grafiklerle birlikte) ayrıntılarıyla bu bölümlerde sunuyoruz. Topladığımız verilerden yola çıkarak yaptığımız saptamalar ve geliştireceğimiz öneriler ise çalışmamızın son bölümünü oluşturacak⁴.

Buradan sonra projenin sonuç bölümüne geçiyoruz:

SONUÇ

Yaptığımız araştırmanın amacı, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nin Alman Dili ve Edebiyatı ile Alman Dili Eğitimi anabilim dallarında verilen eğitimi gözden geçirmek, eksik ve yeterli yönlerin neler olduğunu görebilmektir. Çalışmalarımızın sonunda elde edeceğimiz bulgular, anabilim dallarımızın işlevlerini yeniden belirlemede bize yol gösterecek, gerekli olan değişikliklere gitmemize yardımcı olacaktır.

Burada bundan önceki bölümlerde** vardığımız sonuçları, bir kez daha gözden geçirip değerlendirmek ve öneriler getirmek istiyoruz. Ulaştığımız sonuçları aktarırken iki anabilim dalını birlikte ele alacağız. Bazı veriler açısından anabilim dallarımız arasında kimi farklar bulunmakla birlikte, bunlar fazla ayrıncı bir önem taşıyor. Öğrencilerin, özellikle yetişme biçimleri ve meslek beklentileri bakımından farklı yönlerinden çok, ortak özellikleri göze çarpıyor. Farklı durumlarda anabilim dallarından ayrı ayrı söz edeceğiz.

* Burada kitapçık haline getirilen 116 sayfalık proje raporu kastedilmektedir.

** “Önceki bölümler”le burada yayımlamadığımız (proje raporunda yer alan) diğer bölümler kastedilmektedir.

⁴ Projenin değişik bölümleri, değişik proje çalışmalarınca uygulanmış ve kaleme alınmıştır. Gerçi projenin yönetimini ve sorumluluğunu yürütücü üstlenmektedir, fakat tek tek bölümlerin sorumluluğu o bölümü yazanlara aittir.

Çalışma alanlarımızın ilki, öğrenime yeni başlayan öğrencilere ilişkindi. Bu çerçevede, üzerinde duracağımız konulara, öğrencinin üniversite öncesi eğitimi ve sosyal durumuyla başlıyoruz. Elde ettiğimiz veriler öğrencilerin büyük bir çoğunluğunun yurtdışında doğduğunu ve çocukluk dönemlerini doğdukları ülkelerde geçirdiğini gösteriyor. Bu ülkeler, başta Almanya olmak üzere Avusturya ve İsviçre. Dolayısıyla anabilim dallarımıza gelen öğrenciler yaşamlarının ilk yıllarını Almanca konuşulan bir ülkede geçirmişler ve Almanca bilgilerini orada edinmişler. Bu ülkelere işçi olarak gitmiş ya da bir başka nedenle oraya yerleşmiş ailelerin çocuklarıyla öğrenci olarak, bu, ilk karşılaşmamız değil. 1980'li yıllardan beri anabilim dallarımıza gelenler arasında çoğunluğu bu öğrenciler oluşturuyor. Öyleyse, 1980'li yıllarda başlayan, Almanya'dan Türkiye'ye (özellikle Almanca konuşma becerisi gelişmiş) öğrenci göçünün halen devam ettiğini söyleyebiliriz*. Ancak 1980'li yıllara oranla öğrencilerin Türkiye'ye gelişleriyle üniversiteye başlamaları arasındaki sürenin uzadığını saptıyoruz. Yani öğrenciler ilkokul sırasında ya da ilkokulu bitirdikten sonra Türkiye'ye gelmiş, dolayısıyla Almanca'yı anaokulu ve ilkokul çağında öğrenmişlerdir. Bunun ötesinde, bu ülkelerde daha uzun kalanların dokuz yıllık ilköğretim kurumlarına devam ettiklerini görüyoruz. Pek az kısmı ise, lise ve dengi okulların yalnızca birkaç sınıfına devam ederek Türkiye'ye dönmüştür. Öğrencilerin hemen hemen hepsi lise eğitimini Türkiye'de tamamlamıştır. Büyük bir çoğunluk dış ülkelerde çalışan işçi ailelerinin çocukları olduğuna göre, yüksek öğretim değil de doğrudan meslek eğitimi görmüş ailelerden geliyorlar. Bu durumda Almanca bilgileriyle kültürel kazanımları yalnızca devam ettikleri eğitim kurumlarıyla sınırlı kalıyor.

Bu koşullarda, anabilim dallarımızda öğrenime başlayan öğrencilerin yurtdışında yaşayarak kazanılmış pratik bir Almanca bilgisine sahip olduğunu söyleyebiliriz. Bu öğrencilere yönelttiğimiz Almanca edebiyat metni ve test sonuçları da bu saptamamızı doğruluyor. Edebiyat metni uygulamalarından elde ettiğimiz verilere göre öğrenciler bu metinleri (gündelik ve oldukça basit bir dille yazılmış) anlamakta güçlük çekmiyor. İş, Almanca bir metni özetlemeye geldiğinde güçlüklerle karşılaşılıyorlar. Metinleri bir yere kadar özetleyebiliyorlar. Ama metnin yorumlanması istendiğinde, güçlükler daha da artıyor. Oluşturulan metinlerde çok sayıda dilbilgisi ve yazım yanlışının bulunması da gözlemlediğimiz bir başka nokta.

Almanca çoktan seçmeli dil testi sonuçlarından elde edilen başarı ise oldukça yüksek düzeyde. Orta düzeyde Almanca bilgisini sınamak için hazırlanan bu testte dilbilgisi ve metin okuma-anlamaya ilişkin sorular var. Testin bütünü içinde öğrencinin en çok yanlış yaptığı bölüm, metinlere yönelik sorular. Üste-

* Gözlemlerimize dayanarak bugün de (2001-2002 eğitim-öğretim yılında) Alman Dili ve Edebiyatı öğrenimine başlayan öğrencilerin büyük bir çoğunluğunun, Almanca bilgilerini Almanca konuşulan bir ülkede edindiklerini söyleyebiliriz.

lik testte kullanılan metinler, edebiyat ürünleri de değil. Öyleyse test sonuçları bize, öğrencilerin metinlerle çalışmaya alışık olmadığına dair ipuçları veriyor. Yukarda sözünü ettiğimiz metin çalışması da metin özetleme ve yorumlamadaki eksiklikleri göstermişti. Oysa gerek Alman Dili ve Edebiyatı gerekse Alman Dili Eğitimi anabilim dallarındaki dersleri sürdürebilmek için tam da gerekli olan beceriler bunlar: Okuma-anlama, yeniden üretme ve yorumlama.

Türkiye’de ortaöğretim kurumlarını bitirip üniversiteye gelen bu öğrencilere yönelttiğimiz Türkçe metin çalışması ve testlerden elde edilen sonuçlar da doyurucu değildi. Almancada olduğu gibi Türkçe metin özetlerinde de eksiklikler vardı. Ürettikleri metinler öğrencilerin Türkçe açısından da dil becerilerinin yetersiz olduğunu gözler önüne seriyordu. Türkçe edebiyat metinlerinin yorumlanmasında öğrenciler başarılı olamamıştı. Ayrıca Türkçe çoktan seçmeli testte Almancada gösterdikleri başarı düzeyine bile ulaşamamışlardı.

Özetle, büyük bir kısmı yurtdışında doğan ve küçük yaşlarda Almanca konuşulan ülkelerde bulunan öğrencilerin Almanca ve Türkçe bilgisi açısından eksiklikleri var. İncelememizi sürdürdüğümüz 1995/ 1996 ile 1996/ 1997 öğretim dönemlerinde her iki anabilim dalında öğrenime başlayanlar, ister Almanca ister Türkçe olsun, kendilerini yazılı olarak ifade etmek istediklerinde güçlük çekiyorlar. Buna ek olarak Türkçe yazılı metinleri anlamakta da zorlanıyorlar. Kanımızca, bu güçlüklerin nedenini, öğrencinin öncelikle yetişme biçiminde aramak gerekiyor. Öyleyse anadillerini ve yabancı dili nerede ve nasıl öğrendiklerine bir kez daha bakmakta yarar var. Araştırmamızın ikinci bölümü (“Öğrencinin Kimliğine İlişkin Bilgiler” adlı bölüm) bize bu açıdan birçok ipucu sunuyor. Öğrenciler yabancı dillerini, biraz önce de değindiğimiz gibi, doğup büyüdükleri dış ülkelerde küçük yaşlarda edinmişler. Dil ediniminin tam gelişeceği ve yetkinleşeceği bir dönemde Türkiye’ye dönüyorlar. Dolayısıyla daha çok gündelik konuşmaya yönelik, kelime haznesi fazla gelişmemiş, yazılı anlatım gücü kısıtlı bir Almanca bilgisine sahipler. Türkçe açısındansa yabancı bir ülkede büyüdüklerinden, dil edinimleri yalnızca aile ortamıyla sınırlı kalıyor. Böylece kelime hazneleri aile içindeki ihtiyaçlara yetecek şekilde, kısıtlı sayıda kelimeden oluşuyor. Başka bir anlatımla, sahip oldukları bilgi donanımlarıyla Almanca ve Türkçe becerileri üniversite öğrenimi için yeterli değil. Peki o zaman bu öğrenciler nasıl üniversite sınavında başarılı olup anabilim dallarımızda okuma hakkını elde ediyorlar? Bu sorunun yanıtı, bizi ülkemizdeki sınav sistemi ile lise eğitimini sorgulamaya götürüyor.

Biraz önce anabilim dallarımızda okumaya hak kazanan öğrencilerin hemen hemen hepsinin lise eğitimlerini Türkiye’de tamamladığını söylemiştik. Türkiye’de lise ve dengi okullarda verilen eğitimin pek çok eksik yönü olduğu hepimizce bilinen bir gerçek. Son zamanlarda ortaöğretim sistemine yöneltilen eleştiri-

rilerin giderek arttığını izliyoruz. Süregelen eğitim yöntemleri öğrencinin üretkenliğini geliştirmek yerine daha çok ezbere ağırlık veriyor, uygulanan programlar fazlasıyla yüklü, sunulan içerikler günümüze uygun olmaktan uzak. Yakınılan bir başka konu da, ortaöğretimde verilen Türkçe ve edebiyat eğitiminin yetersizliği.

Üniversitelerimizde Almanca eğitim yapan Alman Dili ve Edebiyatı ile Alman Dili Eğitimi anabilim dallarına, öğrenciler Türkçe, yabancı dil ve sosyal bilgiler alanlarında kazandıkları başarıya göre yerleştiriliyorlar*. Bunun için çoktan seçmeli bir sınavdan geçiyorlar. Öğrencilere yönelttiğimiz böyle çoktan seçmeli bir üniversite sınavının Türkçe ve yabancı dil bölümlerinden elde ettiğimiz sonuçlardan yukarıda söz etmiştik. Buna göre, çoktan seçmeli sınavlarda başarı oranı yüksekti. Ancak bizim uyguladığımız, Almanca ve Türkçe edebi metin çalışmasında elde edilen başarı oldukça düşüktü.

Bu durumda şu çıkarımları yapıyoruz: Gündelik Almanca bilgisine sahip olan bu öğrenciler, anabilim dallarımızın bir yerde önkoşulu olan çoktan seçmeli üniversite sınavının yabancı dil sorularının kolaylıkla üstesinden gelmekte** . Sınavın Türkçe bölümünü daha düşük bir başarı göstermekle birlikte çözümlenebilmekte. Ancak sınav, öğrencinin yazma becerisini denetlemiyor, üretici yönünü göz önünde bulundurmuyor, bilgi üretimi konusunda bir ölçüt olmaktan uzak. Çünkü sınav öğrenciden üretici olmasını beklemiyor, yalnızca bilgisini kullanmasını istiyor. Düşünme ve düşünce üretimi bakımından kendini ortaya koyamayan bir öğrenciden de, bilgisini aktif bir biçimde değerlendirebilmesi elbette beklenemez.

Oysa anabilim dallarımız için önemli olan, öğrencinin nesnel olarak neyi ne kadar bildiğinden çok kendi bilgisiyle düşünsel açıdan nereye varabildiği ve bununla birlikte ne denli üretken olabildiğidir. Başka bir deyişle üzerinde durduğumuz şey, öğrencinin bilgisini kullanabilmesidir. Durum böyleyken, çoktan seçmeli üniversite sınavı, çalışma konusu ve araştırma alanı nesnel olgulara dayanmayan anabilim dallarımız için tek geçerli ölçüt olmaktadır. Ayrıca mezunlarımızın iş alanlarının da çok kısıtlı olması, öğrencilerin anabilim dallarımızda verilen eğitime duyduğu ilgiyi azaltmaktadır. Bütün bunlar, eğitim düze-

* 1999 yılından bu yana yabancı dil eğitimi alacak öğrenciler üniversite sınavından sonra yabancı dil sınavına giriyor. Bu sınavda başarılı olanlar yabancı dil eğitimi veren alanlara yerleştiriliyorlar. Bu sınav sonucunda İstanbul Üniversitesi Alman Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı'na gelen öğrencilerin dil bilgileri açısından (bu konuda bilimsel bir araştırma yapmadık, yalnızca gözlemlerimize dayanarak) şunları söyleyebiliriz: Bu öğrencilerle projedeki denek grupları gerek Almanca gerekse Türkçe bilgisi açısından yaklaşık aynı donanımlara sahipler.

** Bugün uygulanmakta olan (yukardaki dipnotta sözünü ettiğimiz) ve yabancı dil eğitimi veren alanların önkoşulu olan yabancı dil sınavı da çoktan seçmeli bir sınav.

yini gittikçe daha alt düzeylere çekmemize neden olmakta, bizi öğrencinin bilgi donanımına yönelik çalışmaya zorlamaktadır.

Bu saptamalarımız için önerilerimiz şunlar:

Anabilim dallarımıza gelen öğrenci tipi değişmediği sürece, alınacak ilk önlem hazırlık sınıfı açılmasıdır. Nitekim bu uygulama, diğer üniversitelerin Almanca eğitim veren anabilim dallarında başlamıştır. Hazırlık sınıfları çoğunlukla öğrencinin Almanca bilgisini geliştirmeye yöneliktir. Ancak biz hazırlık uygulaması derken, Almancanın yanı sıra Türkçeye de önem verilmesini istiyoruz. Çünkü öğrenci Türkçe kullanımında Almancaya oranla daha az başarılı. Ayrıca, her iki dilde de belli bir konuşma ve (daha düşük düzeyde olmakla birlikte) yazma becerisine sahip. Bizim istediğimiz, öğrencinin, bu bilgi ve becerileri geliştirilirken üretici de olabilmesi. Bu anlamda hazırlık sınıfının amacı, salt bir dil öğretimi değil, aynı zamanda düşünme ve düşünce eğitimine yönelik olmalıdır diyoruz*.

Aslında öğrenciye bu becerileri vermek ortaöğretim kurumlarının görevidir. Ülkemizdeki ortaöğretim sistemi, ne yazık ki halen sürmekte olan eğitim anlayışı ve kullanılan yöntem ve araçlarla bu görevi yerine getirememektedir. Ancak son zamanlarda atılan somut adımlar, olumlu değişimlere işaret etmektedir. Ortaöğretimde gerekli olan düzenlemeler yapıldığı takdirde, üniversite eğitimi de, ister istemez kendi işlevlerini üstlenecek, eğitim düzeyini yükseltecek, ortaöğretimden kaynaklanan eksiklikleri gidermeye çalışmayacaktır.

Bu alandaki bir diğer önerimiz de üniversite sınav sisteminin değişmesine yönelik olacak. Son günlerde bu konunun sürekli tartışılmakta olduğunu izliyoruz⁵. Bizim isteğimiz, öğrencinin eğitimini görmek isteği dalda ve bu dalda okuyabilmenin önkoşullarına uygun donanıma sahip olduğu takdirde, üniversite öğrenimi yapabilmesi. Başka bir deyişle, öğrenciye birinci tercihine göre öğrenim olanağı sağlayabilecek ve onu donanımlarına göre istediği yere yerleştirecek bir sınav sisteminin geliştirilmesi. Ancak üniversiteye girmek isteyen lise mezunu sayısı göz önünde bulundurulduğunda, bu isteğin gerçekleşmesi o kadar kolay görünmüyor.

Anabilim dallarımızda eğitim görmek isteyen öğrencileri seçebilmek için, denenecek başka bir yol da şöyle olabilir. Üniversite sınavının birinci aşamasın-

* Çeşitli nedenlerden anabilim dallarımızda istediğimiz doğrultuda hazırlık sınıfı açamadık. Ancak girişimlerimiz sürüyor.

⁵ Projeyi sonuçlandırdığımız bugünlerde, Yüksek Öğretim Kurumu'nun 3 Temmuz 1998 tarihli toplantısında üniversite sınav sisteminin değiştirilmesine yönelik yeni öneriler geliştirmekte olduğunu öğrendik. Bu önerilerin bizim vardığımız sonuçlarla bir yere kadar benzeştiğini görüyoruz. Bkz. 5 Temmuz 1998 tarihli *Cumhuriyet Gazetesi*.

da başarılı olup da Alman Dili ve Edebiyatı ya da Alman Dili Eğitimi alanlarında öğrenim görmek isteyenler, yalnızca bu anabilim dallarına özgü bir sınava alınabilirler*.

Kısaca yineleyecek olursak, anabilim dallarımıza gelen öğrencilerin bu alanlarda eğitim görmeyi istemesini ve bu eğitim için gerekli önkoşulları yerine getirmesini istiyoruz. Bu öğrenciyi seçebilecek bir sınav sistemine yakın bir gelecekte ulaşmayı umuyoruz. Böylece hem öğrenci hem de öğreticiler açısından daha verimli ve daha yüksek düzeyli bir üniversite eğitimine kavuşabileceğimizi düşünüyoruz.

Projenin ikinci çalışma alanı, öğrenimini bitirmekte ve bitirmiş olanlara yönelikti. Şimdi bu araştırmaların sonuçlarını derleyerek bu konudaki sorunlara değineceğiz ve yanıtlar aramaya çalışacağız.

Önce öğrencilerin her iki anabilim dalında aldıkları dört yıllık eğitimi, nasıl değerlendirdiklerine, istek ve beklentilerinin neler olduğuna bakalım.

Anabilim dallarımızı bitirme aşamasında olan öğrenciler, gördükleri eğitimin ilk iki yılını yetersiz bulmakta, son iki yılı açısından görüşlerinin olumlu olduğunu belirtmekte. Almanca bilgileri alanında, konuşma becerilerinde gerileme olduğunu söylemekle birlikte, özellikle yazma becerilerinin geliştiğini ve bilimsel sözcük dağarcıklarının zenginleştiğini vurgulamaktalar. Ayrıca eğitimlerinin, onlara Alman edebiyatı ve kültürü yönünden katkısı olduğu kanısındalar. Böylece, çok yönlü bir bakış açısı edindikleri görüşündeler. Almanca bilgilerinin geliştiğini belirtirken, Türkçelerinin hiç gelişmediğini vurgulamaktalar.

Uygulanan ders programlarına ilişkin olarak, Alman Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı'nda edebiyat, çeviri ve seçmeli dersler, Alman Dili Eğitimi'nde ise edebiyat, Almanca öğretim yöntemleri ve çeviri en çok ilgi çeken dersler olarak ilk sıralarda yer alıyor. Bu durumda, Alman Dili Edebiyatı öğrencisi seçmeli ders uygulamasına olumlu bakıyor. Hatta seçmeli ders sayısının artırılması ve çeşitlendirilmesi isteniyor. İlgi alanlarına göre yapılan sıralamada, ilk üç sırada bulunan seçmeli dersler: Edebiyat, çeviri ve medya. Öğrencilerin bir başka istekleri de, yalnızca anabilim dalları içinde değil, başka anabilim dallarından da seçmeli ders alabilmek**. Bunun ötesinde, öğrenciler, kitaplıkları, ders dışı etkinlikleri ve kimi zaman da verilen eğitimi yetersiz buluyorlar. Bazı eksikliklerin, örneğin derslere gereken zamanı ayıramamaları, aldıkları

* Üniversite sınav sisteminde yapılan değişiklik şöyle olmuştur: Yabancı dil alanında eğitim görmek isteyen öğrenciler birinci üniversite sınavından sonra ikinci bir sınava alınmaktadır. Bu sınav yabancı dil sınavıdır.

** İstanbul Üniversitesi'nde 1999-2000 eğitim-öğretim yılında getirilen yeniden yapılanma çerçevesinde (çift anadal ve yan dal uygulamasıyla) öğrenciler başka anabilim dallarında öğrenim görebilmektedir.

ortağitimin yetersiz olması gibi kendilerinden, bazılarınınsa öğretim elemanlarıyla uygulanan programların ve yöntemlerin yetersizliği gibi öğretim kurumundan kaynaklandığını belirtiyorlar. Kısaca, öğrenci bilimsel açıdan daha fazla kendi başına çalışabileceği, araştırma yapabileceği bir eğitim ortamına kavuşabilme istiyor.

Mezun olma aşamasındaki öğrencilerden aldığımız bu değerlendirmeler, onların dört yıllık eğitim üzerine görüşlerini öne sürerken bilinçli olduklarını, konuya eleştirel bir bakışla yaklaştıklarını ve eleştirilerini özgürce dile getirdiklerini gösteriyor. Öğrencilerin de belirttiği gibi, gerek öğrencilerden ve öğretim üyelerinden gerekse fazla öğrenci sayısı, sınavların çokluğu gibi genel olarak üniversite sisteminden kaynaklanan pek çok sorun olduğunu hepimiz görüyoruz. Verdiğimiz eğitimin bir üniversite eğitimini tüm yönleriyle karşılayamadığını biliyoruz. Öte yandan, öğrencilerin eleştirel ve bilinçli yaklaşımları, onlara üniversite eğitiminden beklenen bazı alışkanlıkları verebildiğimizi gösteren, bize göre olumlu bir sonuç. Ülkemizde üniversitenin pek çok sorunu var. Bu sorunlara sürekli çözüm yolları aranmakta, yeni öneriler geliştirilmekte. Eksiklik ve yetersizlikleri giderebilmek için, bizim yaptığımız bu proje gibi pek çok araştırmanın sürdürülmesine de şüphe yok.

Mezuniyet aşamasına gelmiş öğrencilerin, öğrenimlerine başlarken ilerde çalışmayı düşündükleri iş alanlarının başında turizm ve özel şirketlerde çeşitli işlerin geldiği görülüyor. Öğrenimlerinin sonuna geldiklerinde, bu düşüncelerinde bir değişiklik olmuyor. Öğrenimleri boyunca yarı zamanlı çalışan öğrenciler, yine bu alanlarda iş bulduklarını belirtiyorlar. Ne tür işlerde çalıştıklarını bilmek amacıyla mezunlara yönelttiğimiz anketlerden de aynı doğrultuda sonuçlar elde ettik. Bu sonuçlara göre, Alman Dili ve Edebiyatı ile Alman Dili Eğitimi anabilim dalları mezunları öncelikle turizm alanında ve özel şirketlerde çalışıyorlar. Öğrenimlerini bitirdiklerinde, Almanca öğretmeni olmak isteyen öğrencilerimiz de var. Bu istek öncelikle Alman Dili Eğitimi Anabilim Dalı'nda okuyanlardan geliyor. Projeyi sürdürdüğümüz dönemde mezunlardan aldığımız yanıtlarda, öğretmenlik mesleğine yönelenlerin yüzdesinin çok düşük olduğu ortaya çıkıyor. Bu durum beklediğimiz bir sonuç. Çünkü şu anda Türkiye'de Almanca öğretmeni açığı hemen hemen hiç yok. Çok az sayıda da olsa, mezunlarımızın anabilim dallarımızın amaçları doğrultusunda, üniversitelerde okutman ya da araştırma görevlisi, özel okul ve dershanelerde öğretmen olduklarını biliyoruz.

Projenin ikinci ana bölümünden elde ettiğimiz bu verilerden yola çıkarak eğitim alanına getireceğimiz önerilerde anabilim dallarımızı birlikte değil, ayrı ayrı ele almak istiyoruz. Çünkü Yüksek Öğretim Kurumu önümüzdeki eğitim döneminde başlamak üzere öğretmen yetiştiren anabilim dallarına yeni bir uyuşulama getirdi. Alman Dili Eğitimi de bu uyuşulamanın geçerli olduğu bir

gulama getirdi. Alman Dili Eğitimi de bu uygulamanın geçerli olduğu bir anabilim dalı. Bu uygulama, mezunlarımız açısından yukarda belirttiğimiz sınırlara bir ölçüde bir rahatlama getirecek. Zira bu anabilim dallarında okuyanlar, yalnızca kendi branşlarında değil, (öğretmen ihtiyacı olan) başka dallarda da eğitim görerek öğretmen olabilecekler. Bu gelişimi olumlu olarak nitelemekle birlikte, şu noktayı belirtmekte de yarar görüyoruz: İyi ya da üst düzeyde bir yabancı dil bilgisi olan Alman Dili Eğitimi mezunları, öğretmenlik mesleği maddi açıdan tatmin edici olmadığı sürece, gene maddi getirisi daha fazla olan turizm ya da özel şirket işlerine yöneleceklerdir.

Alman Dili Eğitimi anabilim dalları için geliştirilen bu yeni sistem, bir ölçüde Alman Dili ve Edebiyatı öğrenimini de etkileyecektir. Bu anabilim dalı mezunları, Almanca öğretmeni olabilmek için, kendi dört yıllık öğrenimlerine ek olarak eğitim fakültelerinde bir buçuk yıllık bir öğrenim daha göreceklerdir. Hem bu ek süre hem de Almanca öğretmenliği alanında iş olanaklarının çok kısıtlı olması, mezunların bu yolu seçmelerini engelleyecektir. Zaten öğrencilerin çok düşük bir yüzdesi Almanca öğretmeni olmayı istemekte ve olabilmektedir. Bu durumda, Alman Dili ve Edebiyatı yalnızca çevirmenlik ve Alman-Türk kültürü alanındaki işlerde çalışabilecek eleman yetiştirecektir. Ama hem öğrencilerden hem de mezunlardan iş alanlarına yönelik elde ettiğimiz veriler, yukarda da sözünü ettiğimiz gibi durumun böyle olmadığını gösteriyor. Özellikle rağbet gören iş alanları turizm ve özel şirketler. Öyleyse bu anabilim dallarına alınacak öğrenci sayısı azaltılacak ya da öğrencilere başka iş olanakları sağlayacak seçmeli ders uygulamasına getirilecek. Bu açıdan 1994/ 1995 yılından bu yana öğrenciye son dört yarıyıldaki sunduğumuz (iktisat, işletme konularında) çeviri, medya, İngilizce, vb. gibi seçmeli ders uygulaması yerinde bir düzenleme olmuştur, diyebiliriz.

Yaptığımız değerlendirmeleri bir kez daha toparlayacak olursak şu sonuca varıyoruz:

Alman Dili ve Edebiyatı ile Alman Dili Eğitimi anabilim dallarına alınacak öğrenciler, bu dallarda öğrenim görmeyi isteyenler arasından seçilmelidir. Yani öğrenci hem öğrenimi boyunca hem de mezun olduktan sonra, ya Alman Dili ve Edebiyatı ile ilgili alanlarda ya da Almanca öğretmeni olarak çalışmayı amaçlamalıdır. Bunun yanı sıra her iki anabilim dalına gelecek öğrenci, değişik düzeylerdeki metinleri okuyup anlayabilecek ve yeniden üretebilecek bir Almanca bilgisine sahip olmalıdır. Aynı şekilde Türkçe açısından da öğrencinin bu becerileri edinmiş olması gerekir. Yoksa üniversite eğitimi (ki bugünkü durum böyledir), ilk aşamada ortaöğretimden kaynaklanan eksiklikleri giderme işlevini üstlenmek zorunda kalmakta, alan bilgisi derslerine ancak son yıllarda yönelebilmektedir.

Bu önkoşullara sahip öğrencilerin anabilim dallarımıza gelebilmesi için üniversite sınav sisteminde bazı değişikliklerin yapılması gerekli görünüyor. Bizim bu alandaki önerimiz, birinci üniversite sınavından sonra, öğrencilerin yalnızca okumak istedikleri dala özgü önkoşullara yönelik bir ikinci sınava alınmalarınıdır. Ya da ortaöğretimde ağırlıklı olarak gördükleri derslerdeki başarı oranına göre, istekleri doğrultusunda ilgili alanlara yerleştirilmelidirler.

Halen uygulanmakta olan sınav sisteminin bugünden yarına kolaylıkla değişmeyeceğinin farkındayız. Ancak şu günlerde* Yüksek Öğretim Kurumu üniversite eğitime ilişkin yeni bir yapılanmaya doğru gidiyor. Bunun en somut örneğini, öğretmen yetiştiren eğitim fakültelerine getirilen yeni uygulamada görmekteyiz. Bu yeni yapılanmanın (çalışmamız boyunca vurgulamaya çalıştığımız gibi) üniversite eğitiminden duyulan endişe ve sıkıntılardan kaynaklandığını düşünüyoruz. Sorunlarla yüklü üniversite eğitimini iyileştirmek için atılacak her olumlu adım bizi umutlandırıyor.

Bu durumda, Alman Dili Eğitim Anabilim Dalı, eğitim fakülteleri kapsamında yeni bir programla eğitime başlayacak. Ancak üniversite sınav sistemi değişmediği sürece bu anabilim dalına gelecek öğrencinin donanımı aynı kalacak. Başka bir deyişle, bu anabilim dalları, üniversite eğitime başlamak için yeterli önkoşullara sahip olmayan bir öğrenci grubuyla çalışmaya devam edecek. Buna ek olarak, (iki öğrenim yılı boyunca projede sorguladığımız öğrenciler gibi) Alman Dili Eğitimi Anabilim Dalı'na geleceklerin öğrenimlerini bitirdiklerinde turizm alanında ya da özel şirketlerde çalışmayı amaçladıklarını varsayacak olursak, bu yapı değişikliğinin Alman Dili Eğitimi Anabilim Dalı'na büyük bir katkısı olmayacaktır. Tam tersini düşünüp bundan böyle bu anabilim dalına gelen öğrencilerin tümünün öğretmen olmak istediğini varsaydığımızda, karşımıza çıkacak gerçek şu: Türkiye'de çok sayıda Almanca öğretmeni var ve Almanca öğretmenine duyulan ihtiyaç son derece az. Yüksek Öğretim Kurumu bu soruna şöyle bir çözüm getiriyor: Yeni yapılanma içinde yetişecek öğretmenler yalnızca bir alanla sınırlı kalmayacak, bir ek branş öğretmeni daha olabilecekler. Bu uygulamayla sınıf öğretmenliği gibi öğretmen açığı bulunan alanlarda, Almanca öğretmenleri aldıkları ek branş öğretmenlik hakkıyla iş bulma olanağına kavuşacaklar. Son günlerde öğretmen gelirlerinde bir yükselmeye doğru gidilmesi de mezunların bu alanlara kaymalarına yol açacaktır.

Alman Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı'na gelince, şu anda bu anabilim dalı açısından yeni bir uygulama yok. Ancak Alman Dili Eğitimi'ne getirilen yeni yapılanma modeli, ister istemez Alman Dili ve Edebiyatı'nı da etkileyecektir.

* Burada projenin tamamlandığı 1998 yılı kastedilmektedir.

Şöyle ki: Bu anabilim dalı mezunları Almanca öğretmeni olmak isterse bir buçuk yıllık ek bir eğitime tabi tutulacaklardır. Beş buçuk yıllık bir eğitim süresi (zaten Almanca öğretmenine gereksinim olmayan bir ülkede) öğrenci için caydırıcı olacaktır. Dolayısıyla öğrencilerin öğretmenliğe yönelmeyeceğine kesin gözüyle bakılabilir. Öyleyse Alman Dili ve Edebiyatı anabilim dalları halen çok fazla olan öğrenci sayısı ile eğitime devam edecekler ve çoğunlukla kendi bilim dalları dışındaki turizm, vb. gibi alanlara eleman yetiştireceklerdir.

Üniversite sınav sistemi değişmediği, dolayısıyla Alman Dili ve Edebiyatı anabilim dallarına gelen öğrencilerin önkoşulları aynı kaydığı sürece, yapılacak tek şey, bu öğrencilere seçmeli ders olanakları sunmaktır. Proje kapsamında sorguladığımız öğrencilerin de onayladığı gibi, aldıkları eğitim yalnızca Alman Dili ve Edebiyatı bilgisi ile sınırlı kalmamalı. Bir yerde tıpkı Almanca öğretmenlerine ek bir branş öğretmenliği verildiği gibi, Alman Dili ve Edebiyatı öğrencilerini de Almanca bilgisi ile birlikte başka iş alanlarına yönelik disiplinlerarası eğitim olanaklarına kavuşturabilecek yeni bir sisteme geçilmelidir*.

* Bu önerimiz bir yerde çift anadal ve yan dal sistemiyle karşılanıyor gibi görünse de, bu olanaktan yararlanan öğrenci sayısı çok kısıtlı kalmaktadır. Çünkü öğrencinin bu yönde bir seçim yapabilmesi için yüksek not ortalaması, vb. koşulları yerine getirmesi gerekmektedir.